

**Een vertrouwd begin -
startrapportage eerste tranche
monitor leergang VM2**

Renée van Schoonhoven

14 september 2008

Inhoudsopgave

Woord vooraf	5
1 VM2 van start	7
1.1 Experimenten in twee tranches	7
1.2 Monitor: opzet en fasering	8
1.3 Opzet en leeswijzer	12
2 Overzicht van de experimenten	15
2.1 Aantallen aanvragen en experimenten	15
2.2 Experimenten naar sector en regio	17
3 De inhoud van de experimenten	21
3.1 Doel van de leergang VM2	21
3.2 Doelgroep	22
3.3 Visie op onderwijs en bestrijding van VSV	23
3.4 Cursusduur, toetsing en afsluiting	24
3.5 Nadere invulling van het onderwijsprogramma	25
3.6 Loopbaanbegeleiding en leerlingenzorg	26
3.7 Borging van terugval en minimumniveau	27
3.8 Inhoudelijke aandachtspunten	29
4 Organisatorische aspecten van de experimenten	31
4.1 Gezamenlijke activiteiten deelnemende scholen	31
4.2 De docenten en de locatie	31
4.4 Inbedding in de regio	33
4.5 Organisatorische aandachtspunten	34
5 Beoogde resultaten	35
5.1 Kwalitatieve resultaten	35
5.2 Kwantitatieve resultaten	35
6 Conclusies	37
Bijlage	
De experimenten op een rij	39
Lijst van gebruikte afkortingen	43
Over de auteur	45

Woord vooraf

Het Expertisecentrum Beroepsonderwijs i.o. is een samenwerking tussen het Max Goote Kenniscentrum voor beroepsonderwijs en volwasseneneducatie en CINOP Expertisecentrum en wordt programmatisch aangestuurd door een programmaraad, bestaande uit vertegenwoordigers van de MBO Raad, Colo en het ministerie van OCW, onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. MGK en CINOP EC voeren gezamenlijk het R&D-programma 2008 van het Expertisecentrum Beroepsonderwijs uit, om zo een brugfunctie te vervullen tussen theorie en praktijk.

Per 1 augustus 2008 zijn 36 experimenten gestart met de leergang vmbo-mbo niveau 2 (VM2). In dit experiment -mogelijk gemaakt door de ministeries van OCW en van LNV- krijgen scholen de ruimte om vmbo-leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg die aan hun 3^e leerjaar beginnen in vier of zo mogelijk drie jaar toe te leiden naar een mbo-kwalificatie op niveau 2. Dit dan zonder dat deze leerlingen aan het einde van het vierde leerjaar verplicht zijn het vmbo-examen af te nemen; ze blijven bovendien voor de afronding van de leergang op dezelfde, voor hun bekende locatie. De veronderstelling is dat daarmee het voortijdig schoolverlaten wordt beperkt.

Van belang voor de kwaliteit van het onderwijs in het algemeen en dat van het beroepsonderwijs in het bijzonder is dat tot veranderingen in inhoud en/of organisatie van het onderwijs op grond van bewezen praktijken wordt besloten ("evidence based"). Om die reden is de VM2-leergang voorzien van een meerjarige monitor, die onderdeel uitmaakt van het R&D-programma van het Expertisecentrum Beroepsonderwijs en wordt uitgevoerd door het MGK. Doel van de monitor van de VM2-leergang is bij te dragen aan een gedegen informatiebasis op grond waarvan beleidsvoerders en onderwijspraktijk beslissingen kunnen nemen over de vraag of en zo ja hoe het VM2-concept wordt omgezet tot structureel beleid. Deze startrapportage van de eerste tranche vormt de eerste bijdrage aan die gemeenschappelijke informatiebasis.

Prof. dr. Sjoerd Karsten
Directeur Max Goote Kenniscentrum

1 VM2 van start

In deze rapportage wordt verslag gedaan over de experimenten met de leergang vmbo-mbo niveau 2 (VM2 leergang) die per 1 augustus 2008 van start zijn gegaan. Ter inleiding op de meer inhoudelijke beschrijvingen in de volgende hoofdstukken, wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de indeling van de experimenten in twee tranches (paragraaf1.1) en op de doelstelling en opzet van het monitoronderzoek dat aan de experimenten is gekoppeld (paragraaf1.2). Het hoofdstuk wordt in paragraaf1.3 afgesloten met een leeswijzer.

1.1 Experimenten in twee tranches

Het realiseren van een doorlopende leerlijn tussen vmbo en mbo -met name op de lagere opleidingsniveaus- is van groot belang om het voortijdig schoolverlaten terug te dringen. Omdat uit de praktijk naar voren komt dat scholen op het snijvlak van vmbo en mbo in hun samenwerking belemmeringen ondervinden vanuit wet- en regelgeving¹, heeft het ministerie van OCW het experiment vmbo-mbo niveau 2 (VM2) opgezet.

In het experiment krijgen combinaties van vmbo- en mbo-scholen de ruimte om voor vmbo-leerlingen die in het 3^e leerjaar vmbo starten met de basisberoepsgerichte leerweg (bbl), het onderwijs zó vorm en inhoud te geven dat meer leerlingen binnen drie of vier leerjaren het mbo-niveau 2 diploma halen. De scholen kunnen in het experiment een programmatisch geïntegreerd traject opzetten van vmbo-bbl tot en met mbo-niveau 2 op één school en met één pedagogisch-didactische aanpak. De veronderstelling is dat met deze programma's het voortijdig schoolverlaten onder de beoogde doelgroep wordt teruggedrongen.

Het experiment omvat twee tranches. In de eerste tranche kunnen vmbo-scholen in samenwerking met mbo-instellingen een experimentstatus per 1 augustus 2008 aanvragen; de leerlingen die met het experiment starten, kunnen hun leergang VM2 afmaken in de periode tot 1 augustus 2012. Voor de tweede tranche experimenten, die per 1 augustus 2009 van start gaat, kunnen ook mbo-instellingen samen met vmbo-scholen een experimentstatus aanvragen; de leerlingen die in deze tranche starten, kunnen hun niveau 2 kwalificatie behalen voor 1 augustus 2013.

1 Zie onder meer HPBO, 2004. Zonder drempels in de praktijk. De aanpak van knelpunten in de praktijk van de beroepskolom. Driebergen: Het Platform Beroepsonderwijs. HPBO/KBA, 2005. Samenwerking in de beroepskolom. Regioportretten. Driebergen: Het Platform Beroepsonderwijs/Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt. Van Schoonhoven, 2007. Genegen of gelegen: feiten over samenwerking tussen vo en mbo. Amsterdam: MGK.

In figuur 1.1 is de opbouw van het experiment in 2 tranches schematisch weergegeven.

Figuur 1.1 VM2-experiment in 2 tranches

2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Tranche 1 vmbo 3	Tranche 2 vmbo 3			
	Tranche 1 vmbo 4	Tranche 2 vmbo 4		
		Tranche 1 mbo 1	Tranche 2 mbo 1	
			Tranche 1 mbo 2	Tranche 2 mbo2

In deze rapportage worden de experimenten beschreven op grond van de aanvragen voor deelname aan de eerste tranche, die in de zomer van 2008 zijn ingediend en goedgekeurd.

1.2 Monitor: opzet en fasering

Het VM2-experiment wordt voorzien van een doorlopend monitoronderzoek. In deze monitor staat de vraag centraal wat de meerwaarde is van de experimenten ten opzichte van de reguliere vormen van samenwerking tussen vmbo-mbo, vormen die - zo wordt gesteld- in de bestaande situatie tegen een complex stelsel aan regels en administratieve voorschriften aanlopen. De monitor beoogt informatie te genereren die de basis kan vormen voor een 'evidence based besluitvorming' over de toekomst van samenwerking tussen vmbo en mbo.

Variabelengroepen

Het monitoronderzoek VM2 vindt plaats op basis van de volgende probleemstelling:

Welke meerwaarde -in termen van kwalitatieve ontwikkeling en kwantitatieve rendementen- is gekoppeld aan de experimenten VM2 en wat is daarbij de invloed van de door de scholen gekozen aanpak ('plan'), van leerlingkenmerken en van kenmerken van de school?

Om na te gaan wat de meerwaarde van de experimenten is, wordt in de monitor gekeken naar de kwalitatieve en kwantitatieve resultaten die met de VM2-leergang

worden geboekt (zie ook hierna). Deze resultaten worden vergeleken met de resultaten die in een ‘reguliere’ vmbo-mbo-setting met leerlingen worden behaald. Uit onderzoek en literatuur is bekend dat de programmatische aanpak en organisatie van het onderwijs van invloed zijn op het succesvol vervolgen en afronden van een onderwijsloopbaan. Ook de kenmerken van leerlingen (en hun ouders/gezinsituatie) respectievelijk van scholen kunnen worden aangemerkt als dergelijke invloedsfactoren². In het monitoronderzoek worden dan ook de volgende variabelengroepen onderscheiden.

Wel of niet deelnemen aan het experiment (onafhankelijk)

Cruciaal is dat de monitor in beeld brengt wat de meerwaarde is van de experimenten VM2 ten opzichte van de bestaande situatie. Het wel of niet deelnemen van een school aan het experiment is een centrale onafhankelijke variabele in de onderzoeksopzet.

Het plan van de school (onafhankelijk)

Aansluitend is de door de school gevolgde aanpak bij het toeleiden naar de niveau 2 kwalificatie -zowel in de bestaande als in de experimentele situatie- een belangrijke onafhankelijke variabele.

In beide situaties -bestaand respectievelijk experimenteel- volgen de scholen een eigen opzet, invulling en pedagogiek/didactiek. Deze variaties zijn van invloed op de resultaten -met name kwantitatief- die de verschillende scholen boeken. Om een goede inhoudelijke verklaring te kunnen geven voor deze rendementsverschillen, zal deze factor in beeld moeten worden gebracht en gedurende het gehele experiment in beeld moeten blijven.

De veronderstelling is dat er verschillen zijn tussen scholen op de volgende punten:

- de vormgeving van het onderwijsprogramma dat de leerling in de leergang krijgt aangeboden; bijvoorbeeld een breed vakinhoudelijk en/of een smal vakinhoudelijk programma, een meer of minder intensieve stage component, de wijze van determinatie in het 2e leerjaar vmbo, wel of geen vmbo-examinering, enzovoorts;
- de pedagogisch/didactische benadering waarmee het onderwijsprogramma wordt opgezet en uitgevoerd; bijvoorbeeld meer of minder nadruk op zelfstandig leren en meer of minder intensieve loopbaanbegeleiding;
- de organisatie van het onderwijs in de school; daaronder valt onder meer hoe het onderwijs op de instelling in de praktijk handen en voeten krijgt bijvoorbeeld in termen van de omvang van de groepen, inzet van docententeams, enzovoorts.

2 Zie voor literatuuroverzicht, Onderwijsraad, 2005. Betere overgangen in het onderwijs. Adviezen voor het verminderen van voortijdige schooluitval en het verkrijgen van een hoger opleidingsniveau in Nederland. Advies. Den Haag: Onderwijsraad. Van Schoonhoven, 2007. Genegen of gelegen: feiten over samenwerking tussen het vo en mbo. Amsterdam: MGK.

Resultaten (afhankelijk)

De resultaten van het onderwijs kunnen onderzoekstechnisch worden aangeduid als de 'afhankelijke variabele'. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt naar:

- Kwalitatieve resultaten: realiseert de school met het onderwijsprogramma de inhoudelijke doelstellingen die men zich heeft gesteld, in zowel de experimentele als in de bestaande setting?
- Kwantitatieve resultaten: hoe ontwikkelt zich de in- door- en uitstroom van de leerlingen die het VM2 traject en hoe ontwikkelt dit rendement zich bij scholen in een reguliere setting? Bij het in beeld brengen van deze kwantitatieve resultaten wordt een koppeling voorzien met landelijke databestanden.

Kenmerken van de leerling (modererende, externe variabele)

Ook leerlingkenmerken kunnen van invloed zijn, zowel op de onderwijsinhoudelijke en organisatorische aanpak ('plan'), op de gerealiseerde resultaten én op de relatie tussen beide. Bijvoorbeeld: als een school ervoor kiest vooral een kleine groep sterk beroepsgeoriënteerde jongeren op te leiden (een 'ambachtschool'-variant), dan trekt zo'n school wellicht minder leerlingen met motivatieproblemen aan dan een programma dat wordt opgezet voor jongeren waarvan wordt verwacht dat zij moeite zullen krijgen/houden met het halen van het niveau én het kiezen van het voor hun juiste beroep (een 'op- en terugschakel'-variant). De ene school zal dan andere kwantitatieve opbrengsten kunnen laten zien dan de andere, met in dat geval dus leerlingkenmerken als belangrijke verklaringsgrond. De veronderstelde relatie tussen het 'plan' van de school en de gerealiseerde resultaten moet in het onderzoek kortom worden gecorrigeerd voor leerlingkenmerken.

Kenmerken van de school (modererende, externe variabele)

Op dezelfde wijze zal in het onderzoek ook gecorrigeerd worden voor schoolkenmerken. De verwachting is namelijk gerechtvaardigd dat het gekozen 'plan', de gerealiseerde resultaten en/of de relatie tussen beide mede wordt beïnvloed door die kenmerken, zoals:

- Wordt het onderwijs gegeven vanuit een relatief kleinschalige of grootschalige locatie?
- Wordt het onderwijs verzorgd vanuit een vmbo- en/of mbo-locatie?
- Is het onderwijs goed verankerd in een bestuurlijk regionaal netwerk (bijv. netwerk passend onderwijs)?

Gedurende de duur van het VM2-experiment zullen in ieder geval steeds deze variabelengroepen in beeld worden gebracht. Operationalisatie van de variabelen wordt bepaald door de fase van de monitor en de daarin gekozen wijze van dataverzameling.

Fasering

De onderzoeksactiviteiten worden gefaseerd ingericht, in die zin dat in de eerste periode van het experiment (2008-2010) het accent in de monitor meer ligt op de kwalitatieve ontwikkelingen en in de daarop volgende monitorfase (2010-2012) het accent verschuift naar de kwantitatieve opbrengsten. Immers, pas in die tweede periode wordt duidelijk hoeveel van de leerlingen uit de experimenten daadwerkelijk in drie dan wel vier jaar de niveau 2 kwalificatie hebben behaald.

Gedurende elk schooljaar worden in de monitor langs drie wegen of ‘pijlers’ data verzameld:

- Pijler 1: aan het begin van ieder schooljaar een inventarisatie van de plannen van de school met de leergang qua vormgeving / programmering, pedagogiek en didactiek en organisatie (inventarisatie planontwikkeling).
- Pijler 2: gedurende elk najaar (oktober-november) volgt een bevraging (telefonisch en/of via email-formats) van de scholen op kwalitatieve ontwikkeling, leerling- en schoolkenmerken.
- Pijler 3: gedurende elk voorjaar (mei/juni) vindt een bevraging van de scholen plaats op kwalitatieve en kwantitatieve opbrengsten.

In het onderstaande overzicht is aangegeven welke monitorstappen voor de experimentenscholen de komende twee schooljaren aan de orde zijn.

Tabel 1.1 Fasering monitor eerste periode, experimentenscholen

Maand/jaar	1 ^e tranche	2 ^e tranche
juli-aug '08	Pijler 1: analyse aanvragen en startrapportage jaar 1 1 ^e tranche	
okt- nov '08	Pijler 2: kwalitatieve resultaten, leerling- en schoolkenmerken; tussenrapportage jaar 1 1 ^e tranche	
dec '08-jan '09		Pijler 1: analyse aanvragen en startrapportage jaar 1 2 ^e tranche
mei-juni '09	Pijler 3: kwalitatieve en kwantitatieve resultaten; rapportage jaar 1 1 ^e tranche	
juli-aug '09	Pijler 1: analyse plannen & startrapportage jaar 2 1 ^e tranche	
okt-nov '09	Pijler 2: kwalitatieve resultaten, leerling- en schoolkenmerken; tussenrapportage jaar 2 1 ^e tranche	Pijler 2: kwalitatieve resultaten, leerling- en schoolkenmerken; tussenrapportage jaar 1 2 ^e tranche
mei- juni '10	Pijler 3: kwalitatieve en kwantitatieve resultaten; rapportage jaar 2 1 ^e tranche	Pijler 3: kwalitatieve en kwantitatieve resultaten; rapportage jaar 1 1 ^e tranche

Vergelijkingsbasis

Om te kunnen corrigeren voor de mogelijke invloed van school- en/of leerlingkenmerken worden de plannen en de bereikte resultaten van de experimentenscholen op twee manieren vergeleken met het regulier onderwijs.

Ten eerste worden leerlingkenmerken en leerlingresultaten van de experimenten vergeleken met kenmerken en resultaten van alle vmbo-bbl-leerlingen in hetzelfde cohort. Dit gebeurt aan de hand van leerlinggegevens zoals deze bij CFI geregistreerd staan. Bij de vergelijking wordt gecorrigeerd voor bepaalde over- dan wel ondervertegenwoordiging van leerlingen met bepaalde kenmerken in de experimentgroep (zie ook hoofdstuk 2).

Ten tweede wordt een vergelijkingsgroep van scholen samengesteld op grond waarvan duidelijk in beeld wordt gebracht of, in welke mate en op welke componenten het onderwijsinhoudelijk programma en de organisatie van het VM2-traject afwijkt van datgene wat reguliere vmbo- en mbo-scholen gebaseerd op onderlinge samenwerking aanbieden.

De vergelijkingsgroep wordt samengesteld op basis van schoolkenmerken die ook in de groep van experimentenscholen aanwezig zijn.

Door het inzetten van deze twee vergelijkingsmogelijkheden wordt het mogelijk uitdrukkelijk na te gaan of en in hoeverre leerlingkenmerken en/of schoolkenmerken het gerealiseerde resultaten van de leergang VM2 mede beïnvloeden.

Begeleidingscommissie

Ten behoeve van de monitor is een begeleidingscommissie samengesteld. De onderzoekers brengen periodiek verslag uit aan de commissie over de opzet en operationalisatie van het onderzoek en over de onderzoeksresultaten. In de commissie hebben zitting, vertegenwoordigers van de VO Raad, MBO Raad en AOC Raad alsook ambtenaren van de directies Kennis, Bve en Vo van het ministerie van OCW en van ambtenaren van het ministerie van LNV.

1.3 Opzet en leeswijzer

In deze rapportage staan centraal de experimenten uit de eerste tranche die per 1 augustus 2008 starten. Daarvoor is gebruik gemaakt van de informatie die de experimentenscholen bij het indienen van hun aanvraag hebben verstrekt.

In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoeveel aanvragen zijn ingediend respectievelijk hoeveel experimenten zijn goedgekeurd. Ook wordt ingegaan op de omvang van de experimenten qua leerlingenaantallen en hun verdeling naar sectoren en landsdelen. Hoofdstuk 3 beschrijft de meer inhoudelijke aspecten van de experimenten: vanuit

welk onderwijsconcept en visie wordt de leergang VM2 bij de experimenten opgezet, welke keuzen maakt men bij de programmatische invulling, enzovoorts. In hoofdstuk 4 worden enkele organisatorische aspecten van de VM2-experimenten geschetst. Hoofdstuk 5 gaat in op de kwalitatieve en kwantitatieve resultaten die de scholen gedurende het schooljaar 2008-2009 willen boeken. De rapportage wordt in hoofdstuk 6 mede bij wijze van samenvatting afgesloten met enkele conclusies.

2 Overzicht van de experimenten

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van aantallen experimenten en hoe deze te karakteriseren zijn in termen van leerlingenaantallen, sectoren en regio's van Nederland. Het hoofdstuk begint met een paragraaf over aantallen aanvragen, de redenen van afwijzing en aantallen experimenten (paragraaf 2.1). In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op de verdeling van de goedgekeurde aanvragen (hierna aangeduid als 'experimenten') naar sectoren en regio's.

2.1 Aanvragen en experimenten

In de periode van 3 tot en met 16 juli 2008 hebben scholen op grond van een regeling³ een aanvraag voor een experiment met de VM2-leergang kunnen indienen. In deze eerste tranche van het experiment hebben alleen vmbo-scholen in samenwerking met het mbo aanvragen ingediend; bij de tweede tranche kunnen ook mbo-instellingen in samenwerking met het vmbo de experimentstatus aanvragen.

De aanvraag in deze eerste tranche moet omvatten:

- een samenwerkingsovereenkomst tussen de vmbo-school en de mbo-instelling die in het experiment samenwerken; in geval beide scholen onder één schoolbestuur vallen -bijvoorbeeld bij een AOC of een verticale scholengemeenschap-, dient een interne regeling te worden bijgevoegd waaruit blijkt hoe de samenwerking rondom het experiment intern is georganiseerd;
- een ingevuld format waaruit blijkt op grond van welke visie en welk onderwijskundig en organisatorisch concept de leergang VM2 wordt opgezet en uitgevoerd.

Bij ontvangst van de aanvraag wordt gecheckt of de school beschikt over de licentie van het betreffende beroepsgerichte programma (vmbo) en mbo-kwalificatiedossier (crebo-nummer) die als vertrekpunt voor het onderwijsaanbod in de leergang worden genomen.

Scholen kunnen meerdere aanvragen indienen. Als een school de VM2-leergang voor leerlingen uit meer dan één sector (Landbouw, Techniek, Economie, zorg&welzijn) wil starten, moet voor elke sector een aparte aanvraag worden ingediend.

In totaal zijn 67 aanvragen ontvangen van in totaal 38 scholen (brinnummers). Twee van de aanvragen zijn niet binnen de aangegeven termijn ingediend; bij twee andere aanvragen is bij controle gebleken dat zij niet beschikken over de beroepsgerichte programma's die volgens de aanvraag wel als uitvalsbasis fungeren voor de opzet van de leergang. Deze vier aanvragen zijn niet in behandeling genomen.

3 Regeling van 23 mei 2008, kenmerk BVE/INI-2008/21706.

Tabel 2.1 Aanvragen naar status

	Aantal
Aantal ontvangen aanvragen	67
waarvan:	
- afgewezen ivm te vroeg/te laat	2
- afgewezen ivm niet juiste licenties	2
- afgewezen ivm niet voldoen aan voorwaarden	27
- goedgekeurd als experiment	36

Afwijzingen

Een beoordelingscommissie heeft vervolgens 63 aanvragen inhoudelijk beoordeeld. In totaal 27 van de aanvragen zijn daarbij -veelal om meerdere redenen- afgewezen⁴. De 27 aanvragen die zijn afgewezen zijn ingediend door in totaal 14 scholen (brinnummers).

In tabel 2.2 is aangegeven om welke redenen aanvragen zijn afgewezen.

Tabel 2.2 Redenen 'niet voldoen aan voorwaarden'

	Aantal keer genoemd ⁵
Kan niet starten per 1-8-2008	22
Onvoldoende garanties voor leerlingen	19
Geen (duidelijke) samenwerkingsovereenkomst	12
Meerjarige ervaring samenwerking niet aangetoond	6
Onvoldoende informatie voor ouders en leerlingen	5
Niet duidelijk of leergang vanuit één locatie wordt verzorgd	4
Instreamcriteria niet passend of onduidelijk	4

Bij de meeste afwijzingen (22 aanvragen) speelt mee dat niet of onvoldoende aannemelijk is gemaakt dat de leergang VM2 op 1 augustus 2008 feitelijk van start kan gaan (zie ook hierna). Ook zijn veel aanvragen afgewezen (19 aanvragen) omdat niet helder is hoe de terugvaloptie voor leerlingen naar het reguliere vmbo- respectievelijk mbo-programma wordt vormgegeven en/of hoe voorzien is in loopbaanbegeleiding en leerlingenzorg. In 12 gevallen ontbreekt bij de aanvraag een samenwerkingsovereenkomst of is de bijgevoegde overeenkomst gedateerd en niet toegesneden op de thematiek die in het VM2-experiment centraal staat. Het komt ook voor dat aanvragen zijn afgewezen omdat niet is aangetoond dat de aanvragende scholen meerjarige ervaring hebben met hun onderlinge samenwerking (6), dat ouders en leerlingen van onvoldoende informatie worden voorzien (5) en dat de leergang niet

4 De aanvragers kunnen bezwaar en beroep aantekenen tegen de afwijzing; de aantallen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de afwijzingen 'in eerste aanleg'.

5 Per afgewezen aanvraag kunnen meerdere redenen van afwijzing van toepassing zijn.

vanuit één locatie (vmbo dan wel mbo) wordt verzorgd. Ten slotte zijn bij 4 aanvragen de instroomcriteria niet passend of onduidelijk geformuleerd.

Er zijn 22 aanvragen afgewezen omdat de start van het traject per 1 augustus 2008 niet aannemelijk is. Uit deze aanvragen blijkt dat diverse relevante onderwijsinhoudelijke en/of organisatorische punten niet klaar zijn vóór aanvang van het schooljaar. Het gaat dan om onder meer de volgende punten:

- 1 *Onderwijsinhoudelijk concept nog niet helder: het opleidingsplan / curriculum / onderwijsprogramma moet feitelijk nog worden uitgewerkt; men is nog niet op de hoogte van het relevante mbo-programma/-kwalificatiedossier waarnaar wordt doorgeschakeld*
- 2 *Informatieverstrekking aan ouders en leerlingen vindt pas later plaats: in combinatie met het voorgaande punt wordt in enkele aanvragen aangegeven dat ouders en leerlingen gaande de rit nader worden geïnformeerd*
- 3 *Projectmatige organisatie nog niet aanwezig: er is nog geen projectplan, er is nog geen zicht op een tijdsplan dat bij invoering annex de nadere uitwerking wordt gehanteerd; verdeling van bevoegdheden en/of inzet van financiële middelen is nog niet helder*
- 4 *Samenwerking vmbo-mbo moet nog worden uitgewerkt; in enkele gevallen wordt aangegeven dat de verticale samenwerking nog concreet georganiseerd moet worden, dat nadere afstemming tussen vmbo-mbo nog moet plaatsvinden en dat de werkrelatie nog moet worden versterkt.*

In andere aanvragen die om deze reden zijn afgewezen is niet helder hoe de huisvesting van de leerlingen is geregeld (op hetzij een vmbo- hetzij een mbo-stamlocatie) en/of hoe de personele inzet bij het experiment wordt ingevuld (vmbo-en/of mbo-docenten, welke docenten enzovoorts).

Experimenten

Zoals gesteld zijn 36 aanvragen door de beoordelingscommissie goedgekeurd. Deze aanvragen zijn ingediend door in totaal 20 scholen (brinnummers). Aan deze goedgekeurde experimenten nemen per 1 augustus 2008 volgens de ingediende plannen in totaal 1156 leerlingen deel.

2.2 Experimenten naar sector en regio

Op grond van de ingediende plannen is het mogelijk de experimenten en de leerlingen die daaraan zullen deelnemen, in te delen naar sectoren (Economie, Landbouw, Techniek en Zorg & welzijn) en naar regio van Nederland (noord, oost, zuid, west).

Naar sectoren

De meeste goedgekeurde aanvragen zijn afkomstig uit de sector Economie (13), op de voet gevolgd door de sectoren Techniek en Zorg & welzijn met ieder 8 experimenten. In de sector Landbouw zullen 7 experimenten van start gaan.

In tabel 2.3 is aangegeven hoe de leerlingen in de experimenten verdeeld zijn naar sectoren. De meeste leerlingen (33,0%) starten het experiment in de sector Economie, gevolgd door de sector Zorg & welzijn (26,0%) en Landbouw (21,0%). 20,0% van de experimentleerlingen doet mee vanuit een programma in de sector Techniek.

Tabel 2.3 Leerlingen naar sector

	In experiment		Landelijk ⁶
	#	%	%
Economie	381	33,0%	22,9%
Landbouw	243	21,0%	13,9%
Techniek	231	20,0%	31,9%
Zorg en welzijn	301	26,0%	31,4%
Totaal	1156	100%	100%

Vergeleken met de landelijke verdeling van leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg vmbo over de vier sectoren, zijn in het experiment leerlingen Economie en Landbouw oververtegenwoordigd; in het experiment zijn Techniek- en Zorg & welzijn-leerlingen ondervertegenwoordigd.

Gemiddeld genomen omvatten de experimenten in de sector Economie 29 leerlingen; bij Landbouw ligt dit gemiddelde aantal leerlingen per experiment op 35, bij Techniek op 29 leerlingen en bij Zorg & welzijn op 38 leerlingen. De experimenten Zorg & welzijn en Landbouw omvatten kortom duidelijk meer leerlingen dan de experimenten Economie en Techniek.

Naar regio

De experimenten kunnen ook worden ingedeeld naar regio van Nederland. We zien dan dat in regio Noord 1 experiment start. In Oost starten er 8, in Zuid 5 en in West beginnen 22 experimenten met de VM2-leergang.

De leerlingen die met het experiment starten, kunnen eveneens worden ingedeeld naar regio (tabel 2.4). Opvallend is dat veruit de meeste leerlingen (90,0%) participeren in experimenten in het oosten en westen van ons land. De leerlingenaantallen voor Noord en Zuid blijven hierbij achter (tezamen 10,0%).

⁶ Bron: Cfi, 2008. Kenmerken vmbo basisberoepsgerichte leerweg en mbo2. Zoetermeer: Cfi. Het betreft hierbij enkel de leerlingen basisberoepsgerichte leerweg vmbo.

Tabel 2.4 Leerlingen naar regio

	In experiment		Landelijk ⁷
	#	%	%
Noord	30	2,6%	11,3%
Oost	481	41,6%	24,7%
Zuid	86	7,4%	22,1%
West	559	48,4%	41,9%
Totaal	1156	100%	100%

Vergeleken met de verdeling van vmbo-leerlingen over het land zijn leerlingen in Noord en Zuid in het experiment ondervertegenwoordigd, en leerlingen in Oost en West oververtegenwoordigd.

Het experiment in Noord omvat 30 leerlingen. In Oost nemen gemiddeld 60 leerlingen aan een experiment deel, in Zuid en West ligt dit gemiddelde op 17 respectievelijk 25 leerlingen. Met name het hoge gemiddelde leerlingen per experiment in Oost springt er uit.

⁷ Bron: Interne notitie OCW inzake rangschikkingscriteria, 2008.

3 De inhoud van de experimenten

De experimenten is bij de aanvraag gevraagd een aantal -veelal open- vragen te beantwoorden over het inhoudelijk en organisatorisch plan dat ten grondslag ligt aan hun VM2-leergang. In dit hoofdstuk wordt op basis van de antwoorden de inhoudelijke kant van de experimenten beschreven; in hoofdstuk 4 komen enkele organisatorische kwesties aan de orde.

3.1 Doel van de leergang VM2

De scholen is ten eerste gevraagd het *doel* te omschrijven dat men voor ogen heeft met de leergang VM2. Op deze open vraag wordt door de meeste experimenten 'het reduceren van voortijdig schoolverlaten' genoemd, gevolgd door 'het behalen van een startkwalificatie' (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Doel VM2-leergang

	Aantal keer genoemd ⁸
Reductie voortijdig schoolverlaten	25
Behalen van startkwalificatie, niveau 2	17
Efficiënter leerweg (korter, sneller) maken met minder overlap	15
Doorlopende leerweg vmbo-mbo realiseren met betere aansluiting door afstemming	8
Verbeteren van afstemming op bedrijfsleven en/of arbeidsmarkt	7

Ook het efficiënter maken van de leerlijn naar niveau 2, door het inkorten van de weg er naar toe, wordt nog redelijk vaak (15x) genoemd als doel van de leergang.

Als *reden* waarom men wil starten met de leergang, wordt door de meeste experimenten als eerste genoemd: 'omdat dit past bij het lopend beleid van de school of scholen' (zie tabel 3.2). Op de tweede plaats wordt het meest genoemd de reden dat door de VM2-leergang de leerroute efficiënter kan worden gemaakt; als derde reden scoort 'reduceren van voortijdig schoolverlaten' het hoogst.

Opvallend bij deze vraag is dat de experimenten als 'reden' ook 'doelen' noemen -met uitzondering van de reden dat de leergang goed past bij het lopend beleid van de school. Blijkbaar liggen redenen en doelen voor de scholen heel dicht tegen elkaar aan.

8 Per experiment kunnen meerdere doelen van toepassing zijn. Daar waar in de navolgende eveneens wordt gesproken over 'Aantal keer genoemd' geldt, dat per experiment meerdere van de in die tabel genoemde opties aan de orde kunnen zijn. De totalen tellen dan ook bij deze tabellen veelal niet op tot 36.

Tabel 3.2 Redenen om met VM2-leergang te starten

	Aantal keer genoemd
<i>Eerste reden</i>	
Past bij lopend beleid van de school/scholen	16
Reductie voortijdig schoolverlaten	7
<i>Tweede reden</i>	
Efficiënter leerweg (korter, sneller) maken met minder overlap	12
Leren van / met elkaar, benutten expertise, ervaring opdoen	9
Past bij lopend beleid van de school/scholen	6
<i>Derde reden</i>	
Reductie voortijdig schoolverlaten	9
Past bij lopend beleid van de school/scholen	5

3.2 Doelgroep

Voor welk type leerling is de VM2-leergang bij de experimenten bedoeld? In de meeste gevallen (22x) wordt aangegeven (zie tabel 3.3) dat de leergang is bedoeld voor alle leerlingen die in de betreffende richting of sector in het derde leerjaar de basisberoepsgerichte leerweg gaan volgen -al dan niet met leerwegondersteunend onderwijs (lwoo). Bij zeven experimenten is de leergang bedoeld voor leerlingen die een specifieke interesse, motivatie en/of beroepswens hebben in de richting of sector in kwestie. Bij vijf experimenten wordt aangegeven dat het vooral gaat om leerlingen die extra aandacht, structuur en begeleiding nodig hebben.

Tabel 3.3 Doelgroep VM2-leergang

	Aantal keer genoemd
Alle bbl-leerlingen (in deze sector)	22
Bbl-leerlingen met specifieke interesse, motivatie, beroepswens in deze richting / sector	7
Bbl-leerlingen die extra aandacht / structuur nodig hebben, 'risico-leerlingen'	5

In lijn met wat de meeste experimenten als de doelgroep beschouwen, geven de meeste scholen ook aan dat zij de instroom in het derde leerjaar basisberoepsgerichte leerweg als eerste instroomcriterium hanteren (zie tabel 3.4). De motivatie of interesse van de leerling in de betreffende sector of richting is een belangrijk tweede criterium.

Tabel 3.4 Instroomcriteria VM2-leergang

	Aantal keer genoemd
<i>Eerste criterium (36 x ingevuld)</i>	
Alle bbl-ers die instromen in het 3 ^e leerjaar	17
Motivatie, interesse leerling voor richting/sector/leergang	6
Leerling moet het 'aankunnen'	5
<i>Tweede criterium (19x ingevuld)</i>	
Motivatie, interesse leerling voor richting/sector/leergang	5
Leerlingen met praktische leerstijl	3
<i>Derde criterium (14x ingevuld)</i>	
Motivatie, interesse leerling voor richting/sector/leergang	3
Leerlingen met praktische leerstijl	3

De experimenten starten met groepen die gemiddeld zo'n 16 leerlingen groot zijn. Het experiment met de kleinste groepsgrootte gaat uit van 10 leerlingen; de grootste groepsgrootte bedraagt 20 leerlingen.

3.3 Visie op onderwijs en bestrijding van VSV

De meeste experimenten (18x) gaan uit van de gedachte dat het met de leergang VM2 mogelijk is het onderwijs flexibeler te maken, meer te enten op de individuele leerling zodat de leerling meer centraal kan komen te staan (zie tabel 3.5).

Tabel 3.5 Visie op onderwijs

	Aantal keer genoemd
Het onderwijs flexibel/met maatwerk inrichten zodat loopbaan van de leerling centraal staat en een eigen route kan worden gevolgd	18
Het leerproces verbindend/ervarend inrichten, onderwijs praktijkgericht/praktijkgerelateerd maken	14
Een uitdagende leeromgeving/context scheppen voor constructief, competentiegericht leren	7
Een doorlopende leerlijn inrichten in samenwerking tussen vmbo en mbo	5

In relatief veel experimenten (14x) wordt ook aangegeven dat het belangrijk is het leerproces meer praktijkgericht, verbindend in te richten.

In combinatie met deze visie moet het volgens veel scholen mogelijk zijn met een beter doorlopende leerlijn, het voortijdig schoolverlaten aanmerkelijk terug te dringen (20x genoemd) (zie tabel 3.6). Een flink aantal scholen (15x) geeft aan dat tevens

wordt voorzien in extra zorg, aandacht en begeleiding teneinde het voortijdig schoolverlaten te reduceren.

Tabel 3.6 Visie op reductie vsv

	Aantal keer genoemd
Verbeteren aansluiting vmbo-mbo, een doorlopende leerlijn realiseren	20
Extra zorg en aandacht, goede zorgstructuur en begeleiding, veilige leeromgeving	15
Onderwijs op maat bieden	9

3.4 Cursusduur, toetsing en afsluiting

Bij het ontwerp van de leergang VM2 is het in beginsel mogelijk als vertrekpunt te kiezen voor hetzij de vmbo-examenprogramma's, hetzij het mbo-kwalificatiedossier dan wel voor een combinatie van beide. Op één school na kiezen alle experimentescholen voor het laatste. Eén school kiest voor de vmbo-examenprogramma's als vertrekpunt.

Ook zijn keuzen mogelijk in termen van de beoogde cursusduur: de school kan een traject ontwerpen met een standaard cursusduur van 3 jaar of 4 jaar of kan besluiten dat per individuele leerling tijdens het traject wordt gekeken of 3 dan wel 4 jaar cursusduur het meest passend is. De meeste experimentescholen (23x) kiezen ook hier voor de laatste optie (zie tabel 3.7); tijdens de leergang wordt bezien of en zo ja voor welke leerling een cursusduur van 3 in plaats van 4 jaar aan de orde is.

Tabel 3.7 Beoogde cursusduur

	#	%
Standaard is 3 jaar	2	6%
Standaard is 4 jaar	2	6%
Tijdens leergang differentiëren	23	63%
Anders	9	25%
Totaal	36	100%

Weinig scholen (4x) kiezen voor een vaste standaard cursusduur van 3 of 4 jaar. In de categorie 'anders' bevinden zich varianten op de andere drie opties⁹.

9 Vier scholen stellen de cursusduur op 'minimaal 3 jaar'; drie scholen op 4 jaar met de mogelijkheid extra tijd te benutten voor extra modules dan wel reductie tot 3 jaar; een school zet de duur op drie jaar 'tenzij...'; een laatste school laat de cursusduur onbepaald en laat deze afhangen van het leer- en ontwikkelproces van de leerling.

Bij 22% van de experimentscholen (8x) wordt het vmbo-examen *niet* standaard ingebouwd in het VM2-traject; de leerlingen worden met andere woorden bij deze scholen direct richting kwalificatie niveau 2 geleid. Bij de meerderheid van de experimentscholen (22x; 78%) is het vmbo-examen *wel* als standaard in het traject gebouwd. In die individuele gevallen waarin het vmbo-examen niet (geheel) haalbaar lijkt, gaat de leerling dan niet op voor het examen dat echter wel als vast element voor de andere leerlingen in de leergang van toepassing is.

3.5 Nadere invulling van het onderwijsprogramma

In het eerste leerjaar van de leergang -dat start met instroom vanuit het 2^e leerjaar vmbo- krijgen de leerlingen in de meeste gevallen een groot deel van de tijd algemeen vormend onderwijs. Bij 19 experimentscholen kiest men voor 60% of meer algemeen vormend onderwijs en voor 40% of minder beroepsgericht (zie tabel 3.8). Bij in totaal 11 experimentscholen krijgen de leerlingen juist meer beroepsgericht onderwijs dan algemeen vormend. Bij 6 experimentscholen houden het algemeen vormend en beroepsgericht onderwijs elkaar in evenwicht.

Tabel 3.8 Aandeel algemeen vormend onderwijs 2008-2009

	#	%
20% van het programma	3	8%
30%	1	3%
40%	7	19%
50%	6	17%
60%	18	50%
80%	1	3%
Totaal	36	100%

Ongeveer één derde van het aantal experimentscholen (13x) noemen hun onderwijsprogramma 'smal' in de zin van meer specialistisch. 11 experimentscholen omschrijven hun onderwijsaanbod als 'breed', als meer generalistisch. Nog een keer éénderde (12x) benoemt het aanbod als een combinatie van smal en breed. Bij deze karakterisering moet overigens worden opgemerkt dat de ene school een intrasectorale benadering 'breed' noemt in vergelijking met een gewoon beroepsgericht programma, en dat de andere school pas een intersectorale programmering als 'breed' bestempeld. Omdat het begrippenkader smal-breed in de vragenlijst niet is 'geijkt' moet deze uitkomst dan ook enigszins worden gerelativeerd.

Vervolgens is gevraagd in welke mate in het schooljaar 2008-2009 het onderwijsprogramma binnen de schoolmuren wordt uitgevoerd, en welk deel derhalve een 'buitenschools' karakter heeft bijvoorbeeld door middel van stages. Ruim de helft

van de experimentscholen (19 in totaal) geven op deze vraag aan dat 80% of meer van het onderwijsprogramma een binnenschools karakter heeft (zie tabel 3.9); het aandeel 'buitenschools' -mede omdat het nog over relatief jonge leerlingen gaat, zo wordt aangegeven- is bij deze scholen dus nog gering. Bij 6 experimentscholen (17%) bedraagt de component binnenschools onderwijs 50% of minder van de onderwijstijd.

Tabel 3.9 Aandeel binnenschools onderwijsaanbod 2008-2009

	#	%
40% van het programma	4	11%
50%	2	6%
60%	8	22%
70%	3	8%
80%	14	39%
90%	5	14%
Totaal	36	100%

In de meerderheid van de gevallen (19x) krijgen de leerlingen in het VM2-traject een volledig 'eigen' onderwijsaanbod (zie tabel 3.10). Zij krijgen gedurende het schooljaar 2008-2009 voor 100% van de tijd een programma dat niet gelijk is aan het reguliere onderwijsprogramma. Bij 15 experimentscholen krijgen de leerlingen voor een deel van de onderwijstijd wel een regulier programma aangeboden; veelal betreft het daarbij het onderwijs in algemeen vormende vakken. Bij deze experimentscholen worden de VM2-leerlingen naar alle waarschijnlijkheid bij de algemeen vormende vakken gemengd met 'reguliere' leerlingen.

Tabel 3.10 Percentage onderwijstijd in eigen programma 2008-2009

	#	%
40% of minder	6	17%
50% tot en met 80%	9	25%
100% eigen programma	19	53%
Niet ingevuld	2	6%
Totaal	36	100%

3.6 Loopbaanbegeleiding en leerlingenzorg

Het is van belang dat de leerlingen tijdens de VM2-leergang goed worden begeleid en waar relevant van de benodigde leerlingenzorg worden voorzien. 19 experimentscholen geven aan dat ze de leerlingen goed begeleiden bij de te maken keuzen en bij eventuele sociaal-emotionele problemen (tabel 3.11). Eenzelfde aantal scholen geeft aan wanneer nodig het zorgadviesteam (zat) in te schakelen; 12 scholen melden dat wordt aangesloten bij de staande structuur van leerlingenzorg. Een kwart

van de scholen voorziet in extra aandacht voor loopbaanbegeleiding en -planning door inzet van een coach, decaan en/of praktijkbegeleidier.

Tabel 3.11 Loonbaanbegeleiding en leerlingenzorg

	Aantal keer genoemd
Begeleiding leerlingen bij keuzeprocessen en evt. (soc. emotionele) problemen	19
Inzet zorgadviesteam (zat) indien nodig	19
Benutten bestaande zorgstructuur	12
Loopbaanbegeleiding/planning door bijv. coach, decaan, praktijkbegeleider	9
Inzet van mentoren	5

3.7 Borging en informatieverstrekking

Tijdens de leergang VM2 kan het gebeuren dat een leerling toch meer voelt voor een andere richting of sector of dat hij of zij het niveau van de leergang niet blijkt aan te kunnen. In dat geval moet de school volgens de regeling de garantie bieden dat zonder problemen overstapt kan worden naar regulier vmbo dan wel mbo. Bij de aanvraag hebben de scholen aangegeven hoe zij deze zogenaamde terugvaloptie garanderen.

De meeste experimentenscholen (22x) melden dat in de eerste twee leerjaren het onderwijsprogramma geënt is op de reguliere vmbo-examenprogramma's (tabel 3.12). Daardoor levert een tussentijdse overstap op het regulier vmbo voor de leerling geen enkel probleem op.

Tabel 3.12 Terugvaloptie vmbo

	Aantal keer genoemd
Vmbo-programma is richtinggevend; overstappen naar regulier vmbo is altijd mogelijk	22
Goed volgen of leerling niveau aankan, evt. interventie en begeleiding bij overstap	8
Overstap naar niveau 1 mogelijk	3

Een deel van de scholen (8x) geeft daarnaast aan dat ze goed in beeld houden hoe de leerling zich ontwikkelt; in een aantal gevallen (3x) is overstap naar een niveau 1 opleiding mogelijk.

Tijdens de latere leerjaren van het VM2-traject is veelal het relevante kwalificatiedossier niveau 2 richtinggevend (16x; zie tabel 3.13). Daarom kan in die periode door de leerling als dat nodig of gewenst is, ook probleemloos worden

overgestapt op een andere mbo-opleiding. Bij 15 experimentscholen wordt aangegeven dat een overstap naar niveau 1-opleidingen tot de mogelijkheden behoort. 10 scholen geven aan dat de modulaire inrichting van het programma overstappen naar regulier mbo faciliteert.

Tabel 3.13 Terugvaloptie mbo

	Aantal keer genoemd
Kwalificatie niveau 2 richtinggevend; overstappen naar regulier mbo is altijd mogelijk	16
Overstap naar niveau 1 mogelijk (als leerling niveau 2 nog niet aankan)	15
Door onderwijs modulair in te richten en/of te werken met portfolio is overstappen geen probleem	10

De experimentscholen moeten tevens garanderen dat de leerlingen een minimumniveau bereiken in kennis van en vaardigheid in rekenen en taal. Desgevraagd geven 17 scholen aan dat dit minimumniveau wordt geborgd doordat de leergang wordt afgesloten met een kwalificatie op niveau 2, die dat minimumniveau mede omvat (zie tabel 3.14). 15 scholen melden dat in borging van dit niveau wordt voorzien door het vmbo-examen -dat bij de meeste scholen standaard wordt ingebouwd in het traject. Gemeld wordt voorts dat in het programma wordt aangesloten bij het relevante Europees referentiekader (11x) en bij het brondocument Leren, loopbaan en burgerschap (7x).

Tabel 3.14 Borging minimumniveau taal en rekenen

	Aantal keer genoemd
Is ingebed in kwalificatie voor niveau 2	17
Is ingebed in vmbo-examen	15
Aansluiting bij Europees referentiekader (CEF); benutting relevante toolkits	11
Benutten brondocument Leren, loopbaan en burgerschap	7

Leerlingen en hun ouders moeten goed worden geïnformeerd over wat de leergang inhoudt en waartoe deze opleidt. De meeste experimentscholen organiseren daarvoor ten eerste informatiebijeenkomsten en/of ouderavonden (16x; tabel 3.15); andere scholen benutten (ook) schriftelijke informatie zoals een brief of een brochure (14x). In de tweede plaats noemen de scholen dat zij individuele gesprekken voeren met de leerlingen en hun ouders in kwestie.

Tabel 3.15 Informatieverstrekking aan ouders/leerlingen

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste instrument genoemd</i>	
Informatiebijeenkomst(en), ouderavond(en)	16
Schriftelijke informatie	14
Voorlichting in het algemeen	11
<i>Als tweede instrument genoemd</i>	
Individuele gesprekken met leerling, ouders	9
Informatiebijeenkomst(en), ouderavond(en)	5
Schriftelijke informatie	3
<i>Als derde instrument genoemd</i>	
Informatiebijeenkomst(en), ouderavond(en)	8
Schriftelijke informatie	5

3.8 Inhoudelijke aandachtspunten

Tijdens het schooljaar 2008-2009 wordt door de experimentscholen doorgewerkt aan de verdere ontwikkeling van de leergang. Immers, ook het tweede leerjaar van het traject moet tijdig worden voorbereid. Gevraagd naar aandachtspunten voor het komend schooljaar geven de scholen dan ook het vaakst aan dat het onderwijsprogramma komend schooljaar verder ontwikkeld moet worden (13x). In de tweede plaats melden veel scholen dat het competentiegerichte karakter van het vmbo gerealiseerd moet worden en dat meer operationele zaken als portfolio's en de loopbaanoriëntatie en –begeleiding verder ontwikkeld moeten worden.

Tabel 3.16 Inhoudelijke aandachtspunten 2008-2009

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste genoemd</i>	
Verder ontwikkelen programma	13
Competentiegericht vmbo realiseren	7
Verder afstemmen tussen vmbo-mbo	5
Expertise docenten/team uitbouwen	5
<i>Als tweede genoemd</i>	
Competentiegericht vmbo realiseren	7
Expertise docenten/team uitbouwen	7
Ontwikkeling loopbaanoriëntatie en begeleiding	5
Contact bedrijfsleven, kenniscentra, bpv/stages	4
<i>Als derde genoemd</i>	
Ontwikkeling instrumenten als POP, portfolio	8
Ontwikkeling loopbaanoriëntatie en begeleiding	4
Afstemmen didactiek vmbo-mbo	4

In totaal 9 experimentscholen geven aan geen concrete aandachtspunten meer te zien die nog opgelost moeten worden vóór 1 augustus 2008; zij zijn klaar voor de start. In éénderde van de gevallen (13 scholen) moeten voor de start van het schooljaar nog wel enkele programmaonderdelen uitgewerkt worden. In andere gevallen moeten onderdelen van het programma tussen het vmbo en mbo nog nader worden afgestemd (4x) of moeten ouders nog worden geïnformeerd (3x). De scholen geven aan dat zij hierop uiteraard de nodige acties zullen ondernemen.

Tabel 3.17 Inhoudelijke aandachtspunten vóór 1 augustus 2008

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste genoemd</i>	
Programma-onderdelen eerste periode	13
Geen, het experiment is klaar voor de start	9
Nadere afstemming vmbo-mbo tbv 1 ^e periode	4
Informereren ouders	3
<i>Als tweede of derde genoemd</i>	
Ontwikkeling instrumenten als POP, portfolio	5
Afstemming, programma tbv 1 ^e periode	4

4 Organisatorische aspecten van de experimenten

Bij de aanvraag is de scholen gevraagd aan te geven hoe zij het experiment organiseren. Sowieso voor wat betreft de onderlinge samenwerking, maar ook voor wat betreft inzet van docenten, de locatiekeuze en de verankering van het experiment in de regio. In dit hoofdstuk beschrijven we de antwoorden van de scholen op deze vragen.

4.1 Gezamenlijke activiteiten deelnemende scholen

De helft van aanvragende vmbo-scholen¹⁰ geeft aan dat zij al in meerdere opzichten samenwerkt met de mbo-school waar zij samen het experiment mee uitvoeren (tabel 4.1). Andere scholen vermelden dat de samenwerking ook betrekking heeft op een (vsv)convenant of een innovatiearrangement.

Tabel 4.1 Samenwerking tot op heden

	Aantal keer genoemd
Brede samenwerking tussen vmbo- en mbo-school, al dan niet in verticale sg en/of onder één bestuur	18
(Vsv-)convenant, regionaal en/of innovatie-arrangement, projecten	11
Samenwerking mbt niveau 1 op vmbo	3

Zestien experimentscholen zullen met het mbo voor het VM2-experiment de benodigde activiteiten afstemmen en gezamenlijk het traject verder gaan ontwikkelen en ontwerpen. Elf scholen melden dat zij hiertoe een gezamenlijke project-, werk- en/of stuurgroep in het leven hebben geroepen.

4.2 De docenten en de locatie

In veruit de meeste experimentscholen (32x) wordt het VM2-onderwijs verzorgd door vmbo-docenten. In twee gevallen wordt aangegeven dat het 'vooral' vmbo-docenten zal betreffen maar dat ook mbo-docenten worden ingezet. In de twee overige experimenten worden zowel vmbo- als mbo-docenten ingezet.

De leergang VM2 wordt in 23 van de 36 gevallen aangeboden vanuit een vmbo-locatie (zie tabel 4.2). De leerlingen starten én eindigen na 3 dan wel 4 jaar hun VM2-traject dus op dezelfde vmbo-school. In slechts één experiment start en eindigt het traject op

¹⁰ In deze tranche kunnen alleen vmbo-scholen een aanvraag indienen; in de tweede tranche kunnen ook mbo-instellingen een VM2-experiment aanvragen.

een mbo-school. In éénderde van de gevallen wordt de leergang verzorgd op een locatie die gemengd is in termen van vmbo- en mbo-aanbod.

Tabel 4.2 Type locatie VM2-leergang

	#	%
Vmbo-locatie	23	64%
Mbo-locatie	1	3%
Vmbo-mbo-locatie	12	33%
Totaal	36	100%

De locaties waar de VM2-leergang wordt gezorgd, tellen gemiddeld zo'n 640 leerlingen. De kleinste VM2-locatie telt 140 leerlingen, de grootste 1700. De helft van het aantal experimenten vindt plaats op locaties die 500 of minder leerlingen tellen (zie tabel 4.3). Ongeveer éénderde (11x) wordt verzorgd op locaties van 1000 of meer leerlingen.

Tabel 4.3 Locatie naar schaalgrootte

	#	%
< 500 leerlingen	18	50%
500 -1000 leerlingen	7	19%
> 1000 leerlingen	11	31%
Totaal	36	100%

Nagegaan is of de mbo- en gecombineerde vmbo-/mbo-locaties groter zijn dan de vmbo-locaties (zie tabel 4.4). De meeste vmbo-locaties zijn kleiner dan 500 leerlingen; de meeste gecombineerde locaties tellen meer dan 1000 leerlingen. De mbo-locatie die meedoet met het experiment telt minder dan 500 leerlingen.

Tabel 4.4 Type locatie naar schaalgrootte

	Vmbo	Mbo	Vmbo-mbo
< 500 leerlingen	14	1	3
500 -1000 leerlingen	5		2
> 1000 leerlingen	4		7
Totaal	23	1	12

4.3 Inbedding in de regio

De meeste experimenten zorgen ervoor dat relevante actoren in de regio vanuit het VM2-project zelf worden geïnformeerd (tabel 4.5). Andere scholen geven aan dat de informatieverstrekking plaatsvindt via reguliere overleggen met collega-schoolbesturen in de regio.

Tabel 4.5 Informatieverstrekking naar regionale actoren

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste genoemd</i>	
Vanuit VM2-project worden andere besturen geïnformeerd	17
Overleg met collega-besturen/directies in regio/samenwerkingsverband	15
Informatie via nieuwsbrief, bulletin, website	3
<i>Als tweede genoemd</i>	
Overleg met collega-besturen/directies in regio/samenwerkingsverband	16
Opstellen en uitvoeren communicatieplan	10
<i>Als derde genoemd</i>	
Overleg met collega-besturen/directies in regio/samenwerkingsverband	9
Informatie via nieuwsbrief, bulletin, website	3

De scholen geven ook aan dat voor informatieverstrekking diverse media worden ingezet als nieuwsbrieven, websites en bulletins en dat in een aantal gevallen een communicatieplan wordt opgesteld en uitgevoerd.

Bij het experiment worden in veel gevallen direct het bedrijfsleven en de stageaanbieders in de regio betrokken (tabel 4.6). Ook gemeenten en kenniscentra staan als partners bij een deel van de experimentscholen op het netvlies.

Tabel 4.6 Betrokkenheid andere organisaties

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste genoemd</i>	
Bedrijfsleven, stageaanbieders	13
Gemeente(n)	9
(Ander) mbo in de regio	5
Kenniscentra	3
<i>Als tweede genoemd</i>	
Bedrijfsleven, stageaanbieders	12
Kenniscentra	9
(Ander) mbo in de regio	3

4.4 Organisatorische aandachtspunten

De experimentscholen zullen in het schooljaar 2008-2009 ook in organisatorisch opzicht nog een aantal zaken moeten regelen. 16 scholen geven aan dat zij in dat verband vooral ook zullen kijken naar de samenstelling en ontwikkeling van de docententeams die de leergang verzorgen (tabel 4.7).

Tabel 4.7 Organisatorische aandachtspunten 2008-2009 regio

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste genoemd</i>	
Vorming en ontwikkeling docententeams	16
Informeren, inschrijven leerlingen	5
Geen, het experiment is klaar voor de start	4
<i>Als tweede of derde genoemd</i>	
Be- en onderling verrekenen van uren/faciliteiten	12
Kwaliteitssysteem, borging, monitoring	6
Ontwikkelen overgang 2 ^e naar 3 ^e leerjaar VM2	4

Ook meer concrete zaken als het tussen het vmbo en mbo onderling verrekenen van de ureninzet en faciliteiten zullen komend schooljaar nog nader geregeld worden.

Op korte termijn, vóór de start van het nieuwe schooljaar, zien 10 experimentscholen geen organisatorische aandachtspunten meer; zij zijn ook in dat opzicht klaar voor de start (tabel 4.8). Andere scholen geven aan dat de inzet van de docententeams, interne informatieverstrekking en de lessentabellen/lesroosters nog de nodige aandacht verdient. Deze scholen geven tevens aan hierop zo snel mogelijk actie te zullen ondernemen.

Tabel 4.8 Organisatorische aandachtspunten vóór 01-08-2008

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste genoemd</i>	
Geen, het experiment is klaar voor de start	10
Inzet docenten, teamvorming	8
Informatie en voorlichting intern	8
<i>Als tweede of derde genoemd</i>	
Aanpassing lessentabellen, roosters	5
Inzet docenten, teamvorming	3

5 Beoogde resultaten

Welk resultaat staat de experimentscholen voor ogen? Welke opbrengsten willen zij in het schooljaar 2008-2009 in meer kwalitatief opzicht realiseren en op welke kwantitatieve resultaten wordt ingezet?

5.1 Kwalitatieve resultaten

Relatief veel experimenten noemen 'tevreden leerlingen en ouders' als belangrijkste kwalitatieve doelstelling voor komend schooljaar (13x; tabel 5.1). Als tweede doelstelling wordt het meest genoemd dat de leerlingen gemotiveerd zijn en blijven (10x). In de derde plaats vinden veel scholen het van belang dat het bedrijfsleven en stagebedrijven goed betrokken zijn bij de leergang VM2 (16x).

Tabel 5.1 Beoogd kwalitatief resultaat 2008-2009

	Aantal keer genoemd
<i>Als eerste genoemd</i>	
Tevreden leerlingen en ouders	13
Leerlingen meer gemotiveerd, bewuster keuzen	7
Reductie van voortijdig schoolverlaten	6
Realisatie doorlopende leerlijn, aansluiting	4
<i>Als tweede genoemd</i>	
Leerlingen meer gemotiveerd	10
Reductie van voortijdig schoolverlaten	6
Tevreden leerlingen, ouders, bedrijven	3
<i>Als derde genoemd</i>	
Betrokkenheid bedrijfsleven, stages/bpv verbeterd	16
Meer rendement met VM2 dan met regulier	14
VM2 door-/uitontwikkeld	6

5.2 Kwantitatieve resultaten

Ruim éénderde van de experimentscholen (15x) gaat ervan uit dat 85% of minder van de leerlingen aan het eind van het schooljaar 2008-2009 doorgaat naar het volgende leerjaar van de VM2-leergang (tabel 5.2). Nog eens éénderde (12x) stelt zich ten doel dat alle leerlingen doorgaan naar het volgende leerjaar.

Tabel 5.2 Boogde kwantitatief resultaat 2008-2009

	#	%
<i>Doorstroom naar 2e leerjaar VM2</i>		
< 85%	15	42%
85-100%	9	25%
100%	12	33%
Totaal	36	100%
<i>Doorstroom naar regulier vmbo</i>		
0%	23	64%
10-20%	7	19%
>20%	5	14%
Niet bekend	1	3%
Totaal	36	100%
<i>Doorstroom naar regulier mbo</i>		
0%	14	39%
0-10%	7	19%
>10%	14	39%
Niet bekend	1	3%
Totaal	36	100%
<i>Voortijdig schoolverlaten</i>		
0%	27	75%
0-10%	9	25%
Totaal	36	100%

De meeste scholen (23x) gaan ervan uit dat er géén leerlingen overstappen op het regulier vmbo; bij 21 scholen verwacht men wel overstappers regulier mbo. De meeste experimentscholen (27x) gaan ervan uit dat in 2008-2009 onder de experimentleerlingen géén voortijdig schoolverlaten optreedt; bij 9 scholen verwacht men dat wel enigszins.

6 Conclusies

De 36 experimentscholen starten de leergang VM2 in het schooljaar 2008-2009 met mooie ambities. Inzet is te streven naar tevreden leerlingen en ouders, naar blijvend gemotiveerde leerlingen en naar reductie van het voortijdig schoolverlaten. Daarbij ligt de lat hoog: de meerderheid van de scholen mikt er op dat aan het eind van komend schooljaar veruit de meeste leerlingen in het experiment doorstromen naar het tweede leerjaar van de leergang. De scholen stellen zich ten doel dat weinig tot geen leerlingen de leergang verruilen voor regulier vmbo of mbo en dat komend schooljaar onder de leerlingen die deelnemen aan het experiment geen voortijdig schoolverlaten optreedt.

Het algemene beeld dat uit de aanvragen naar voren komt, is dat de scholen de leergang VM2 doorgaans starten vanuit voor hen vertrouwde inhoudelijke en organisatorische concepten.

De meeste experimentscholen hanteren het reguliere vmbo-examenprogramma als belangrijk richtsnoer voor het programmeren van het onderwijs; ze verwachten dat zij voor het programmeren van het 3^e en zo mogelijk 4^e leerjaar van de leergang het mbo-kwalificatiedossier niveau 2 als richtsnoer gaan hanteren.

Het vmbo-examen wordt in de meeste gevallen als standaard ‘tussentoets’ voor alle deelnemende leerlingen ingebouwd in het VM2-traject; slechts enkele scholen zijn niet van plan het vmbo-examen als standaard toetsmoment in te bouwen.

Enkele scholen selecteren bij instroom in de leergang leerlingen op specifieke beroepswensen en/of op hun motivatie of vermogen de leergang aan te kunnen. De meeste scholen doen dat niet en starten de leergang met integrale instroomgroepen in de basisberoepsgerichte leerweg van de betreffende sector.

De scholen gaan in de meeste gevallen uit van de verwachting dat de leerlingen een cursusduur van vier jaar nodig zullen hebben -met kortere traject voor individuele leerlingen als uitzondering op die regel. Slechts enkele scholen gaan uit van een standaard cursusduur van 3 jaren -met langere trajecten bij wijze van uitzondering voor die leerlingen die dat nodig hebben.

Duidelijk is verder dat de scholen voor komend schooljaar onderwijs zullen geven dat voor een groot deel bestaat uit algemeen vormend onderwijs dat voornamelijk binnen de muren van het schoolgebouw wordt gegeven. Dit onderwijs wordt bij veruit de meeste experimentscholen verzorgd door vmbo-docenten en vanuit een vmbo-locatie.

Is het nu zo dat er samenhang is tussen de scholen die op onderdelen voor ‘minder’ vertrouwde concepten kiezen? Is het bijvoorbeeld zo dat de scholen die *niet* uitgaan van het vmbo-examen als standaard toetsmoment, ook de scholen zijn die het onderwijs laten verzorgen door (deels) mbo-docenten en vanuit gecombineerde vmbo-mbo-locaties? Door analyse van de aanvragen per onderdeel en in onderlinge samenhang is onderzocht of in deze zin patronen te onderkennen zijn in de experimenten. De uitkomst daarvan is dat die patronen er niet zijn: de scholen die op de ene vraag kiezen voor een ‘minder vertrouwd’ concept, zijn niet dezelfde scholen

die dat doen op andere vragen. Met andere woorden: op de verschillende onderdelen zijn het steeds net weer andere scholen die ten opzichte van het bestaande kiezen voor een iets afwijkende opzet. Dit betekent dat er -gegeven het feit dat de experimentscholen in de kern van de zaak kiezen voor een vertrouwde opzet en organisatie van de leergang VM2- op onderdelen sprake is van relatief grote variëteit in de aanvragen.

De experimentscholen kiezen kort en goed voor een vertrouwd begin met de leergang VM2. Het onderwijsconcept en de organisatie van het aanbod zullen komend schooljaar (nog?) niet fundamenteel afwijken van datgene wat in regulier vmbo gangbaar is. De scholen geven in de aanvragen wel aan dat programmaonderdelen en met name het tweede jaar van de leergang VM2 komend schooljaar verder ontwikkeld zal worden, in nauwe samenspraak met het mbo. Het is dan ook waarschijnlijk dat lopende het schooljaar nog diverse wijzigingen zullen plaatsvinden in de inhoudelijke en wellicht ook organisatorische opzet van de leergang VM2 bij de experimentscholen. Het verdient dan ook aanbeveling komend schooljaar de verdere ontwikkeling van de leergang goed in het oog te houden.

Bijlage 1 De experimenten op een rij

Tabel A **Overzicht experimentenscholen met enkele van hun kenmerken**

Naam vmbo-school	Plaats bestuur	Naam mbo-school	# leerlingen	Sector	Landsdeel	Doelgroep	Locatie	Docenten
Montessori Scholengemeenschap	Amsterdam	ROC van Amsterdam	20	Economie	West	Vmbo-bbl'ers die bewuste keuze maken voor sector Economie en interesse hebben in handel en administratie	Vmbo	3e jaar vmbo, 4e jaar mbo
LMC Unie Noord, Zomerhof	Rotterdam	ROC Zadkine	47	Economie	West	Vmbo-bbl'ers met interesse voor horeca, brood, toerisme en die mn. in beroepsgerichte context leren	Vmbo	Vooraf vmbo
Clusius College	Alkmaar	Clusius College	15	Landbouw	West	Vmbo-bbl'ers met motivatieproblemen, die baat hebben bij specifieke leerwegen/beroepswensen	Vmbo-mbo	Vmbo
Nieuwe Veste	Coevorden	ROC Drenthe College	30	Techniek	Noord	Vmbo-bbl'ers die in sector Techniek met uitvalrisico	Vmbo	Vmbo en mbo
AOC Groenhorst College	Ede	AOC Groenhorst College	32	Landbouw	Oost	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl	Vmbo	Vmbo
AOC Groenhorst College	Ede	AOC Groenhorst College	55	Landbouw	Oost	alle bbl'ers	Vmbo	Vmbo
Zuiderpark College	Rotterdam	Albeda College	30	Techniek	West	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Techniek	Vmbo	Vmbo
LMC De Waal	Rotterdam	Albeda College	20	Economie	West	Vmbo-bbl'ers met interesse voor handel & ondernemerschap	Vmbo	Vmbo
LMC Veenoord	Rotterdam	Albeda College	10	Economie	West	Vmbo-bbl'ers met interesse voor handel & ondernemerschap	Vmbo	Vmbo

Naam vmbo-school	Plaats bestuur	Naam mbo-school	# leerlingen	Sector	Landsdeel	Doelgroep	Locatie	Docenten
Amarantis Onderwijsgroep Calvijn	Amsterdam	Amarantis ROC ASA	32	Zorg & welzijn	West	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Zorg & welzijn	Vmbo	Vmbo
Amarantis Onderwijsgroep Calvijn	Amsterdam	Amarantis ROC ASA	35	Economie	West	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Economie	Vmbo	Vmbo
Amarantis Onderwijsgroep TEC- Amsterdam VMBO	Amsterdam	Amarantis Onderwijs- groep TEC-Amsterdam mbo	50	Techniek	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector Techniek	Vmbo- mbo	Vmbo
Amarantis Onderwijsgroep Waterlant Beroeps- opleidingen vmbo- IJdoorn	Amsterdam	Amarantis Waterlant Beroepsopleidingen mbo ASA	20	Economie	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector Economie	Vmbo- mbo	Vmbo en mbo
Amarantis Onderwijsgroep Waterlant Beroeps- opleidingen vmbo- IJdoorn	Amsterdam	Amarantis Waterlant Beroepsopleidingen mbo ASA	25	Zorg & welzijn	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector Zorg & welzijn	Vmbo- mbo	Vmbo
Amarantis Onderwijsgroep Rosa	Amsterdam	Amarantis ROC ASA	35	Zorg & welzijn	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector Zorg & welzijn	Vmbo	Vmbo
Amarantis Onderwijsgroep Augustinus College	Amsterdam	Amarantis ROC ASA	17	Economie	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector economi	Vmbo- mbo	Vmbo
Amarantis Onderwijsgroep Augustinus College	Amsterdam	Amarantis ROC ASA	17	Techniek	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector Techniek	Vmbo- mbo	Vmbo
Amarantis Onderwijsgroep Augustinus College	Amsterdam	Amarantis ROC ASA	17	Zorg & welzijn	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector Zorg & welzijn	Vmbo- mbo	Vmbo

Naam vmbo-school	Plaats bestuur	Naam mbo-school	# leerlingen	Sector	Landsdeel	Doelgroep	Locatie	Docenten
Amarantis Onderwijsgroep College De Meer	Amsterdam	Amarantis ROC ASA	20	Economie	West	Alle instroom 3e leerjaar vmbo-bbl sector Economie	Mbo	Vmbo
Kandinsky College	Nijmegen	ROC Nijmegen	55	Economie	Oost	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Economie	Vmbo	Vmbo
Kandinsky College	Nijmegen	ROC Nijmegen	55	Zorg & welzijn	Oost	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Zorg & welzijn	Vmbo	Vmbo
Purmerendse Scholengroep	Purmerend	ROC Regiocollege	40	Economie	West	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Economie	Vmbo	Vmbo
Purmerendse Scholengroep	Purmerend	ROC Regiocollege	24	Techniek	West	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Techniek	Vmbo	Vmbo
Purmerendse Scholengroep	Purmerend	ROC Regiocollege	25	Zorg & welzijn	West	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Zorg & welzijn	Vmbo	Vmbo
Melanchthon	Rotterdam	Edudelta Onderwijsgroep	30	Landbouw	West	leerlingen die in 3 jaar kwalificatie niveau 2 kunnen halen en die baat hebben bij een 4-jarige opleiding in vertrouwde omgeving	Vmbo	Vmbo
AOC Groenhorst College	Ede		60	Landbouw	Oost	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl	Vmbo	Vmbo
Farel College	Rotterdam	Albeda College	12	Zorg & welzijn	West	Vmbo-bbl & lwt-leerlingen die behoefte hebben aan een veilige omgeving	Vmbo	Vmbo
Da Capo College	Sittard	ROC Leeuwenborgh	13	Economie	Zuid	Vmbo-bbl' ers met beroepswens handel en administratie	Vmbo	Vmbo
Da Capo College	Sittard	Arcus College	6	Techniek	Zuid	Vmbo-bbl' ers met beroepswens reclame / schilderen	Vmbo	Vmbo
Bonhoeffer College	Enschede	ROC Twente	100	Zorg & welzijn	Oost	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Zorg & welzijn	Vmbo- mbo	Vmbo

Naam vmbo-school	Plaats bestuur	Naam mbo-school	# leerlingen	Sector	Landsdeel	Doelgroep	Locatie	Docenten
Bonhoeffer College	Enschede	ROC Twente	58	Techniek	Oost	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Techniek	Vmbo-mbo	Vmbo
Bonhoeffer College	Enschede	ROC Twente	66	Economie	Oost	Alle instroom 3 ^e leerjaar vmbo-bbl sector Economie	Vmbo-mbo	Vmbo
Udens College	Uden	ROC De Leijgraaf	16	Techniek	Zuid	Vmbo-bbl'ers die kiezen voor metalelektronica	Vmbo	Vmbo
Merewade	Gorinchem	Da Vinci College	18	Economie	West	Vmbo-bbl'ers met beroepswens Horeca & Toerisme	Vmbo	Vmbo
Citaverde College	Roermond	Citaverde College	36	Landbouw	Zuid	Alle bbl'ers die gebaat zijn met maatwerktraject ihkv VM2	Vmbo-mbo	Vmbo
Citaverde College	Roermond	Citaverde College	15	Landbouw	Zuid	Vmbo-bbl'ers die gebaat bij continuering vmbo-structuur in mbo en bij meer praktisch onderwijs	Vmbo-mbo	Vmbo

Lijst van gebruikte afkortingen

AOC	Agrarisch opleidingscentrum
Bbl	Basisberoepsgerichte leerweg
Bve	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
MGK	Max Goote Kenniscentrum voor beroepsonderwijs en volwasseneneducatie
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ROC	Regionaal opleidingscentrum
Vmbo	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VM2	Vmbo-mbo niveau 2
Vo	Voortgezet onderwijs
VSV	Voortijdig schoolverlaten
Vwo	Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs
WVO	Wet op het voortgezet onderwijs

Over de auteur

Mw. dr. R. (Renée) van Schoonhoven verricht onderzoeken voor onder meer het Max Goote Kenniscentrum bve. Daarbij heeft zij zich gespecialiseerd in beleid en organisatie van het beroepsonderwijs in het algemeen en daarbinnen meer in het bijzonder: de samenwerking tussen vmbo en mbo, het belang van doorlopende leerlijnen en de positie van educatie in het bve-bestel. Voor het Max Goote Kenniscentrum bve programmeert en organiseert zij jaarlijks de Leergang Bve. Zij is tevens werkzaam voor Actis Advies te Rotterdam.

